

همایش سراسری اعتیاد، چالشها، و درمانها

سعید نوروزی جویبانی*

معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان زنجان با همکاری شورای هماهنگی مبارزه با مواد مخدر استان، اداره آموزش و پرورش استان، و اداره کل بهزیستی استان در تاریخ ۱۰-۸ آبان سال ۱۳۸۱، همایش سراسری «اعتیاد: چالشها و درمانها» را به مدت ۳ روز در سالن اجتماعات هلال احمر شهر زنجان برگزار کرد.
در فراخوان این همایش، به هفت محور اصلی زیر اشاره شده بود:

(۱) همه گیرشناسی اعتیاد

(۲) باورهای فرهنگی، قوانین، اقتصاد و اعتیاد

(۳) خانواده و اعتیاد

(۴) اعتیاد، سلامت، و بیماری جسمی

(۵) سطوح مختلف پیشگیری از اعتیاد

(۶) رویکردهای درمان دارویی اعتیاد

(۷) رویکردهای درمان غیر دارویی در اعتیاد

براساس اعلام دبیر همایش، از میان ۱۶۱ مقاله که به دبیرخانه ارسال گردیده بود، جمعاً ۸۸ مقاله پذیرفته شد که از این تعداد، ۵۳ مقاله به صورت سخنرانی و ۳۳ مقاله به صورت پوستر بود. بررسی ۷۸ مقاله مندرج در کتابچه چکیده مقالات همایش نشان می‌دهد که ۵۴ مقاله، پژوهشی (۷۰ درصد)، و ۲۴ مقاله، کتابخانه‌ای و مرور منابع (۳۰ درصد) بوده است.

فهرست موضوعی این مقالات در جدول زیر آمده است.

جدول شماره ۱- فهرست موضوعی مقالات منتخب (پوستر - سخنرانی)

موضوع	تعداد	درصد
پیشگیری از اعتیاد	۱۰	۱۳
مسایل شخصیتی، هیجانی زندگی	۶	۸
معرفی مواد مخدر و تاثیر آن بر جسم	۸	۱۰
افراد دخیل در زندگی معتادان	۵	۶
مطالعات همه گیرشناسی، نگرش سنجی، آگاهی سنجی، رضایت سنجی و...	۹	۱۲
درمان دارویی	۱۶	۲۰
درمان غیر دارویی	۱۴	۱۸
متفرقه	۱۰	۱۴
جمع	۷۸	۱۰۰

همان گونه که در جدول مشخص است، بیشترین مقالات به ترتیب در دو حوزه درمان دارویی / درمان غیر دارویی و پیشگیری از اعتیاد قرار دارد. و صرف نظر از مقالات متفرقه (۱۴ درصد)، مطالعات همه گیرشناسی رتبه بعدی را به خود اختصاص داده است. مقالات مربوط به افراد دخیل در زندگی معتادان (که نقش قابل توجهی در کسب و ادامه بهبود معتادان دارند) تنها شش درصد از کل مقالات را در بر می گیرد. به نظر می رسد تمرکز عمده در حیطه پیشگیری و درمان اعتیاد، بر معتادان است و مطالعات متمرکز بر افراد مهم (Significant others) زندگی معتادان، کمتر می باشد. تعدادی از مقالات پژوهشی این همایش، بر استفاده از حیوانات در آزمایشهای تجربی برای بررسی مؤلفه های رفتار اعتیاد متمرکز است. چنین پژوهشهایی نوید بخش مطالعاتی است که می تواند با استفاده از مدل های حیوانی نظریات موجود در حیطه اعتیاد

را اعتباریابی و برای جامعه معنادان کارساز نماید.

از فعالیتهای جنبی این همایش، برگزاری کارگاه آموزشی تخصصی با عنوان اعتیاد، خانه و مدرسه؛ اعتیاد تزریقی و غیر تزریقی بود. همچنین یک کارگاه سه روزه ویژه پزشکان عمومی با موضوع معرفی روشهای درمان اعتیاد برگزار شد. از جمله ابتکارهای این همایش استفاده از یک تیم کارشناسی برای ارزیابی نحوه ارائه مقالات (صرف نظر از محتوای آنها) بود. تیم مزبور بی آنکه هویتشان از ابتدا برای سخنرانان مشخص باشد، در طول همایش، نحوه ارائه مقالات و مهارتهای سخنرانان را با استفاده از یک فهرست وارسی (Check List) ارزیابی و نتایج آن را بدون اشاره به نام سخنرانان در پایان همایش ارائه کردند. این یافتهها بیانگر ضعف اکثر سخنرانان در زمینه زمانبندی در ارائه مطالب، عدم استفاده بهینه از وسایل کمک آموزشی، و فقدان مهارتهای کلامی بود. تیم مذکور پس از ارائه یافتهها، درباره مهارتهای لازم برای ارائه سخنرانی در مجامع علمی نکاتی را آموزش دادند.

از بخشهای مغفول این همایش، فقدان مقالات در زمینه نقش بهبود معنوی (Spiritual) در اعتیاد بود. حتی در تبیینهای علمی از اعتیاد که به وسیله سخنرانان و دست اندرکاران همایش صورت می‌گرفت، منحصراً به رویکرد زیستی، روانی، اجتماعی اشاره می‌شد و به تأثیر مؤلفه‌های معنوی اشاره‌ای نشد. در حالی که امروزه اکثر برنامه‌های درمان اعتیاد و حتی پیشگیری از اعتیاد بر نقش عوامل معنوی تأکید دارند و پژوهشها بیانگر این نکته مهم است که بیشترین پراکندگی (واریانس) مربوط به بهبود را عوامل معنوی به عهده دارند.

برآیند سخنرانی‌ها و بحثهای رسمی - غیر رسمی همایش به این نکته اشاره داشت که امروزه در ایران چالشهای منحصر به فردی در حیطه اعتیاد به وجود آمده است که برنامه‌ها، اقدامات و جهت‌گیری‌های جدیدی می‌طلبد. برخی از این چالشها بدین قرار است:

- کاهش سن اعتیاد

- تغییر در الگوی مصرف مواد مخدر

- گرایش فراوان به مصرف الکل

- افزایش مصرف مواد مخدر

- شیوع اعتیاد در میان گروههای خاص نظیر زنان و دانشجویان

- ظهور مواد مخدر جدید شیمیایی

در حاشیه همایش، سازمانها و گروههای دخیل در حوزه اعتیاد، در قالب یک نمایشگاه سه روزه به معرفی تولیدات و عرضه دیدگاههای خود پرداختند. حضور دانش‌آموزان دوستدار «جامعه‌عاری از مواد»، با برنامه‌های دو و میدانی و کوه‌پیمایی، فضای جالبی به این همایش داد. از سوی دیگر، در نگارش خلاصه مقالات و چاپ آن در کتابچه مربوطه، ضعف ساختاری و محتوایی فراوانی وجود داشت؛ به طوری که حتی بدیهی‌ترین اطلاعات نظیر تعداد افراد نمونه در برخی از این خلاصه مقالات ارائه نشده بود و درج مقالات از سبک و سیاق واحدی پیروی نمی‌کرد. گاهی اوقات مقدمه مقاله، با ادامه آن تناقض معنایی داشت و صدر و ذیل مقالات از هماهنگی لازم برخوردار نبود. به نظر می‌رسد که انتخاب یک چارچوب علمی و معیار برای درج خلاصه مقالات در چنین همایش‌هایی ضروری باشد.

در بخش میزگرد و تربیون آزاد با موضوع «سوء مصرف مواد مخدر، بایدها و وضعیت موجود»، نمایندگان دستگاهها و سازمانهای دخیل در حیطه اعتیاد نظرات خود را به صورت انفرادی (و نه تعاملی که لازمه چنین میزگردهایی است) ارائه نمودند.

و در پایان، پس از معرفی مقالات برتر و ارائه جوایز به برخی از دست‌اندرکاران، قطعنامه همایش با تاکید بر موارد ذیل به وسیله دبیر همایش، قرائت شد.

- توجه جدی به برنامه‌های پیشگیری و درمان اعتیاد

- توجه به ادغام خدمات پیشگیری، درمان، توانبخشی اعتیاد در شبکه بهداشت و درمان

کشور

- جدی گرفتن خطر مصرف الکل در جامعه ایرانی

- توجه به نقش همسالان در گرایش نوجوانان به اعتیاد

- تدارک برنامه‌های آموزشی در زمینه پیشگیری از ایدز و ارائه آن در رسانه‌های جمعی

- اصلاح باورهای غلط مردم درباره اثرات درمانی مواد مخدر بر برخی بیماریها نظیر

دیابت و فشار خون

- تدارک برنامه‌های پیشگیری از اعتیاد برای گروههای حاضر نظیر دانش‌آموزان،

دانشجویان و زنان

- مقاوم کردن افراد جامعه نسبت به مواد مخدر جدید و خطرناک

- تخصیص بودجه بیشتر برای مقابله با کاهش تقاضا